

Actieplan MVI

Uitdagingen van Morgen, Duurzaam Inkopen

Managementsamenvatting

Hierbij biedt de projectgroep (zie bijlage 4) in afstemming met de opdrachtgever de eindvoorstellen aan, inclusief een voorstel voor het ambitieniveau. Van belang hierbij is dat de directie Bedrijfsvoering in de Koers 2015 – 2020 “Waardevol werken” het duurzaam partnership als belangrijke doelstelling heeft opgenomen. De eindvoorstellen sluiten hier bij aan.

- **1 Subsidies**

In de projectgroep is bekeken of er naast inkoop ook financieringen/subsidieverstrekingen meegenomen kunnen worden in de verdere verduurzaming. Het kaderbesluit EZ-subsidies regelt dat het subsidie instrumentarium dient te voldoen aan duurzaamheid. Een verdere aanscherping/inkadering van duurzaamheid zal waarschijnlijk leiden tot extra administratieve lasten. Gezien het feit dat er bij RVO reeds een systematiek in ontwikkeling is om de duurzaamheid van het instrumentarium te meten wordt voorgesteld om op dit moment niet op een verdere verscherping/inkadering van duurzaamheid in te zetten.

- **2 Interventies op inkopen**

De projectgroep stelt de navolgende interventies voor:

- o Aanbestedingskalender
Gebruik de aanbestedingskalender voor de uitvoering van de ambities van EZ. Hiervoor dient overigens wel de kwaliteit van de input voor de kalender te worden verbeterd door de aanbestedende EZ diensten.
- o Behoeftesteller
Maak de behoeftestellers meer verantwoordelijk voor het realiseren van de EZ ambities.

Ontvangen BBR

- Life Cycle Costs (LCC)
Indien in een marktconsulatie gebleken is dat het toepassen van LCC mogelijk is, worden deze als gunningcriterium meegenomen.
  - Rijksbreed categoriemanagement
Laat de CDI het rijksbrede categoriemanagement beïnvloeden op de EZ ambities.
- **3 Ambities van EZ bij inkopen**
De projectgroep heeft de onderstaande ambities in overleg met de verantwoordelijke beleidsmedewerkers opgesteld. Er wordt gekozen om met behulp van een jaarlijks vast te stellen EZ brede aanbestedingskalender in het Bedrijfsvoeringsoverleg vol in te zetten op innovatiegerichtheid, de inzet van MKB/ZZZP, voedselvoorziening en het opwekken van niet fossiele energie. Met betrekking tot circulair inkopen en biobased inkopen wordt wel full swing ingezet, echter de markt hiervoor is nog niet volledig ontwikkeld en is nog sterk in beweging. Op de overige onderdelen zal EZ zich houden aan de opgestelde minimum criteria die rijksbreed van toepassing zijn. Ga akkoord met de genoemde ambities en laat deze doorwerken in de aanbestedingstrajecten die door het Bedrijfsvoeringsoverleg worden aangemerkt als uitvoerbaar en belangrijk voor het op de kaart zetten en houden van EZ.
- **4 Visitekaart projecten**
De projectgroep stelt voor om de drie navolgende visitekaartprojecten uit te voeren, te weten:
  - Verduurzaming van de totale elektriciteitsafname EZ
  - Elektrisch vervoer
  - Pilot catering Bestuursdepartementen stelt voor een nader onderzoek uit te laten voeren naar de haalbaarheid van de "smartflower" of een vergelijkbare "blikvanger".
- **5 Meetinstrumentarium**
De projectgroep stelt het gebruik van het Energielabel voor als duurzaamheidsmonitor voor EZ specifiek, zolang er geen bruikbaar interdepartementaal meetsysteem is.
- **6 Implementatie**
De projectgroep stelt voor de implementatie en monitoring van deze versnelling op duurzaam inkopen via het Bedrijfsvoeringsoverleg te laten verlopen lopen.

Inhoud

-	0 Inleiding	blz. 7
-	1 Subsidies	blz. 8
-	2 Interventies op Inkopen	blz. 8
-	3 Ambities van EZ bij inkopen	blz. 10
-	4 Visitekaart projecten	blz. 17
-	5 Meetinstrumentarium	blz. 19
-	6 Implementatie	blz. 19
-	Bijlage 2 Duurzaamheidsmonitor voorbeeld	blz. 21
-	Bijlage 3 EZ Spend 2014	blz. 22
-	Bijlage 4 Projectgroep en netwerk	blz. 23

0 Inleiding

De Bestuursraad heeft in het kader van "Uitdagingen van morgen" Duurzaam Inkopen als thema aangewezen. In de BR van 1 december 2014 is het plan van aanpak Duurzaam Inkopen vastgesteld. Dit heeft geleid tot de volgende opdracht:

"Werk voor EZ aan de hand van het perspectief People, Planet, Profit een doelstelling en instrumentarium uit waarin tot uitdrukking komt dat EZ koploperdepartement is op het gebied van duurzame uitgaven met een duidelijke interdepartementale voorbeeldfunctie. Hierbij is de reikwijdte van het begrip 'duurzaam' onderwerp van oriëntatie."

Uit het verslag van de Bestuursraad van 20 april: "De Bestuursraad heeft met het voorstel van de projectgroep ingestemd om bij de begripsbepaling van duurzaam inkopen:

- a. uit te gaan van de total costs of ownership/lifecycle costs;
- b. niet alleen de inkoop maar ook de financieringen /subsidieverstrekingen mee te nemen;
- c. minimale criteria te hanteren op de rijksbreed vastgestelde duurzaamheidscriteria, maar extra ambitie in te zetten op de eigen beleidsterreinen: innovatiegericht Inkopen, Groene groei/Biobased Inkopen, Circulair Inkopen, Inzet van MKB'ers en ZZP'ers, Voedselvoorziening en Energievoorziening.

De BR kan zich vinden in de life cycle aanpak. Hiermee zijn goede ervaringen bij RWS waar gebruik van kan worden gemaakt. Verder vraagt de BR bij het instrumenteren vooral te kijken naar doelregulering i.p.v. instrumentregulering. De vraag of subsidies en/of fiscale instrumenten ook moeten worden meegenomen vraagt nadere uitwerking, waarbij ook aansluiting gezocht moet worden bij de kaderwet subsidies. Verder vraagt de BR aandacht voor de proportionaliteit en de uitvoeringskosten. " (einde verslag)

1 Subsidies

Op verzoek van de Bestuursraad is onderzocht hoe duurzaamheid in het subsidie instrumentarium wordt meegenomen. De inzet van duurzaamheid is uitgewerkt in de kaderbesluit EZ-subsidies en in de specifieke subsidieregelingen. In het kaderbesluit is een globale omschrijving opgenomen die regelt dat de verstrekte subsidie, tevens een positieve bijdrage dient te leveren aan de economische, ecologische of sociale dimensie van duurzaamheid. In de specifieke subsidieregelingen wordt dit dan verder uitgewerkt voor het doel van de betreffende regeling. Hiermee kan dus wel geregeld worden dat bijvoorbeeld duurzame energie wordt ondersteund maar niet dat de windmolen of zonnepanel zelf aan alle (of geselecteerde) duurzaamheidscriteria voldoet. Bij het eventueel verder aanscherpen en inkaderen van duurzaamheidscriteria in de subsidieregelingen moet opgepast worden dat dit niet gaat leiden tot veel extra administratieve lasten. Overigens heeft RVO, ten behoeve van de tussenbalans Groene Groei, volgens een bepaalde systematiek de duurzaamheid van het EZ subsidie instrumentarium gemeten. Gegeven het feit dat het kaderbesluit EZ-subsidies regelt dat het subsidie instrumentarium dient te voldoen aan duurzaamheid, zal verdere aanscherping/inkadering van duurzaamheid waarschijnlijk leiden tot extra administratieve lasten. Gezien het feit dat er bij RVO reeds een systematiek in ontwikkeling is om de duurzaamheid van het instrumentarium te meten wordt voorgesteld om op dit moment niet op een verdere verscherping/inkadering van duurzaamheid in te zetten.

2 Interventies op inkopen

Vanuit het ministerie van Economische Zaken wordt er jaarlijks grofweg voor 500 miljoen Euro aan inkopen/aanbestedingen in de markt gezet. Van dit volume wordt ongeveer 75% afgenomen onder geldende contracten die onder rijksbreed categoriemanagement zijn gesloten. Slechts een beperkt deel hiervan wordt rechtsreeks door EZ zelf in de markt gezet. Dit deel bestaat dan ook nog uit een aantal categorieën waarbij je niet echt grote duurzaamheidsstappen kunt zetten (bijvoorbeeld bij inhuur Landsadvocaat). Om dit totale volume te kunnen beïnvloeden, dienen diverse interventies plaats te vinden.

2.1 Algemene Interventiestrategieën op inkopen

Naast de specifiek op de EZ ambities gerichte interventies, die verderop zijn opgenomen, zijn een aantal algemene interventiestrategieën te benoemen. Deze interventiestrategieën gelden in de volle breedte en overstijgen de afzonderlijke trajecten.

Aanbestedingskalender

Om beter zicht te hebben op wat EZ als concern inkoopt is het van belang om de EZ brede aanbestedingskalender goed in beeld te hebben. Op basis van de EZ brede spend kan een filtering plaatsvinden van de specifiek op de EZ ambities gerichte aanbestedingstrajecten. Het is dus van belang dat de aanbestedende diensten meer aandacht dan tot nu toe op deze kalender richten en de kalender meer planmatig inrichten. Deze planmatigheid is van belang om, met name bij routinematige contracten, 18 maanden voor de contract ingangsdatum het aanbestedingstraject te kunnen starten, zodat voldoende tijd beschikbaar is voor een zorgvuldig aanbestedingstraject inclusief marktconsultatie met aandacht voor onze duurzaamheidsdoelen. De CDI zal in overleg met het RVO/IUC de aanbestedende diensten hier verder over benaderen.

De behoeftesteller (inhoud en geld) en de inkoper (procedure)

De opdrachtgever/ behoeftesteller/budgethouder is verantwoordelijk voor het duurzaamheidsprofiel van zijn potentiële aankoop. Dit duurzaam inkopen is daarmee niet de verantwoordelijkheid van de inkoper. De inkoper kan slechts handreikingen doen om de opdrachtgever/behoeftesteller te stimuleren om zijn aankopen zo duurzaam mogelijk te doen. Hierbij zal de opdrachtgever c.q. behoeftesteller verder dan alleen de aanschafwaarde van de aankoop moeten kijken. Dit dient zijn weerslag in de gunningcriteria van de aanbesteding moeten krijgen. Dit wordt door de ondersteuning van de inkoper mogelijk gemaakt. Om hier een slag in te maken is het voorstel dat op basis van de EZ brede aanbestedingskalender door de CDI, in overleg met het IUC, mogelijke aanbestedingen worden geselecteerd die gelegd kunnen worden naast de in het hoofdstuk hierna te noemen EZ ambities.

In overleg met de opdrachtgever kan in de aanbesteding dan de ambitie van EZ worden vertaald naar concrete gunningcriteria in de aanbesteding.

Life Cycle Costs

Bij de systematiek van life cycle costs worden het totaal van de directe en indirecte kosten van een aan te schaffen werk, of levering in ogenschouw genomen, gerekend over de gehele beoogde gebruiksduur. Het gaat dan om de aanschafprijs, de onderhoudskosten, de gebruikskosten (waaronder energie en water, productie van afval en CO₂), de eventuele overige kosten die voor uw rekening komen en de restwaarde. etc. Daarnaast zal er een waardering van sociale- en milieuaspecten plaats moeten vinden.

Life Cycle Costs zullen als gunningcriterium bij aanbestedingstrajecten worden opgenomen. Daarmee zullen deze meewegen in de beslissing om te komen tot de gewenste gunning. De zwaarte zal per individuele aanbesteding bepaald worden. De exacte uitwerking daarvan zal in overleg met het IUC per aanbesteding worden bekeken. Hierbij zal ook worden aangesloten bij de initiatieven die momenteel in

een breder interdepartementaal verband (EZ, I&M, BZK) worden bekeken. Ook in Europees verband wordt onderzocht welke onderdelen hiervoor in aanmerking komen. Vooral nog zal bij een marktconsultatie (in overleg met de markt) onderzocht worden welke kosten toepasbaar zijn.

Beïnvloeding Rijkscategoriemanagement

Met de invoering van het vernieuwde Rijks inkoopstelsel en de invoering van categoriemanagement op ruim 34 categorieën is de mate van beïnvloeding op deze categorieën sterk gereduceerd. Natuurlijk zal via de deelname aan de klantenraden het pakket van eisen en wensen worden beïnvloed, dit zal echter uiteindelijk op basis van consensus worden vastgesteld. Wel zal via het ICIA (Interdepartementale Commissie Inkopen en Aanbesteden) invloed worden uitgeoefend op de toepassing van de duurzaamheidscriteria in categorieplannen.

Een andere ontwikkeling is dat de dienstverlening op steeds meer bedrijfsvoeringsaspecten uitsluitend via een Concern Dienst Verlener (CDV'er) wordt afgenomen (als voorbeeld voor het EZ kerndepartement is dit voor de facilitaire dienstverlening FM Haaglanden). Als afnemer moet eerst deze CDV'er worden bewerkt om meer (of duurzamere dienstverlening) dan de standaard dienstverlening te laten leveren. Binnen eenmaal gesloten contracten kan er wel voor de meest duurzame oplossing worden gekozen die binnen het contract beschikbaar is. Bijv. door binnen EZ op vervoer met uitsluitend elektrische auto's in te steken.

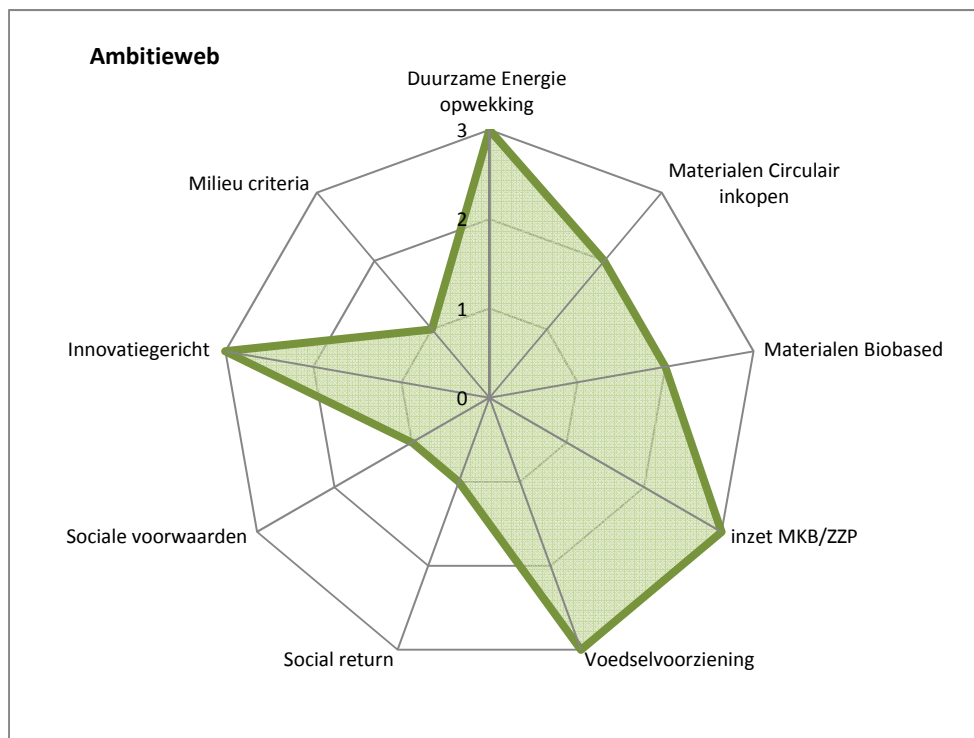
3 Ambities van EZ bij inkopen

De ambities van het ministerie van Economische Zaken zijn, zoals gewenst door de Bestuursraad gericht op een aantal generieke en specifieke ambities: te weten het hanteren van de minimale criteria op de rijksbreed vastgestelde duurzaamheidscriteria, maar extra ambitie in te zetten op de eigen beleidsterreinen: innovatiegericht Inkopen, Groene groei/Biobased Inkopen, Circulair Inkopen, Inzet van MKB'ers en ZZP'ers, Voedselvoorziening en Energievoorziening. In overleg met de verantwoordelijke beleidsmedewerkers zijn de ambities beschreven en deze worden in de navolgende paragrafen nader uitgewerkt en zijn in een ambitieweb ingevoerd.

3.1 Ambitieweb: de invulling van de EZ ambities

Op basis van de generieke en de specifieke EZ ambities is het Ambitieweb ingevuld. Dit web geeft een overzicht van de samenhang en de scherpste van de verschillende ambities op het gebied van duurzaam inkopen. Zoals uit de onderstaande grafische weergave blijkt, wordt vol ingezet op innovatiegerichtheid,

de inzet van MKB/ZZZP, voedselvoorziening en het opwekken van niet fossiele energie. Met betrekking tot circulair inkopen en biobased inkopen wordt wel full swing ingezet, echter de markt hiervoor is nog niet volledig ontwikkeld en is nog sterk in beweging. Op de overige onderdelen zal EZ zich houden aan de opgestelde minimum criteria die rijksbreed van toepassing zijn. De ambities zijn in verschillende beleidsdocumenten reeds beschreven. Nu worden ze echter in samenhang op de eigen EZ situatie toegepast en zijn daarbij deels verder aangescherpt.

- 0-1 hanteren van de rijkskaders/minimale inzet
- 1-2 gemiddelde inzet
- 2-3 maximale inzet in de huidige omstandigheden

3.2 Ambitie innovatiegericht inkopen

Hoewel innovatiegericht inkopen hoog in het vaandel staat bij EZ, jaarlijks moet 2,5% van het totale inkoopvolume innovatiegericht worden ingekocht, is het lastig om te meten of dit ook daadwerkelijk plaatsvindt.

Bij innovatiegericht inkopen zoekt de overheid als "lead customer" doelgericht naar een innovatieve oplossing of biedt ruimte aan de opdrachtnemer om met een innovatieve oplossing te komen. Doelstelling van innovatiegericht inkopen is om maatschappelijke vragen effectiever op te lossen, het verdienvermogen en

concurrentiekracht van het bedrijfsleven te versterken alsmede een excellent vestigingsklimaat te creëren. De door het programma "inkoop innovatie urgent" ontwikkelde procesaanpak omvat een voortraject, met een mogelijk ontwikkeltraject, aanbesteding en borging. Startpunt is vaak een innovatie agenda met de vragen waarvoor innovatieve oplossingen nodig zijn. EZ koopt als aanbestedende dienst vooral in op het gebied van bedrijfsvoering. Daarnaast wordt veel geld besteed aan inhuur derden en onderzoek. Vernieuwingen in de bedrijfsvoering worden vooral in gang gezet door de categoriemanagers op 34 rijksbrede inkoopcategorieën. Samen met hen heeft BZK (verantwoordelijk voor rijksinkoop) een innovatieagenda ontwikkeld.

Interventies

In algemene zin kan men stellen dat na een marktconsultatie onderzocht is wat de "state of the art" binnen een bedrijfssector is (bij een marktconsultatie gaat de aanbestedende dienst voorafgaand aan een aanbestedingstraject in gesprek met transparant uitgenodigde marktpartijen om te achterhalen wat de stand van zaken is met betrekking tot het uit te vragen product of de dienst, zoals bijv. innovaties of veranderende technieken, duurzaamheidsaspecten, milieucriteria, het toepassen van internationale sociale voorwaarden, etc.). Op basis van die uitkomst worden de aanbestedingsstukken opgesteld en wordt het bedrijfsleven uitgenodigd een offerte in te dienen. Hierbij zullen de bedrijven in de sector strijden om deze overheidsopdracht. Aldus kan gesteld worden dat er innovatiegericht is ingekocht. Mogelijk kan dat ook voor meer dan 1 product gedaan worden. Daarbij kan een connectie gemaakt worden met innovatieve bedrijven in het netwerk van EZ (start up delta, SBIR netwerk, netwerk inkoop innovatie urgent). Daarnaast is het van belang de opdrachtgevers actief te wijzen op het instrumentarium innovatiegericht inkopen; dit wordt ontsloten via de innovatiekoffer, www.innovatiekoffer.nl. Eventueel kunnen in samenwerking met BZK pilot-projecten uitgekozen worden waar EZ innovatie wenselijk vindt, omdat de bestaande oplossingen niet of onvoldoende aansluiten.

Impact van maatregelen

Deze maatregelen zorgen ervoor dat innovatiegericht inkopen vaker in de praktijk wordt gebracht. Best practices laten zien dat zonder extra middelen betere resultaten met innovatie bereikt kunnen worden. Deze worden gepubliceerd op de website inkoop innovatie urgent, www.inkoopinnovatieurgent.nl.

3.3 Ambitie inzet MKB en ZZP

Ook de ambitie om de inzet van het MKB en ZZP'ers te stimuleren is moeilijk meetbaar. Natuurlijk kunnen we kijken hoeveel opdrachten er naar het MKB zijn gegaan, echter de criteria ter bepaling van MKB bedrijven zien op grotere bedrijven dan EZ mogelijk wenst te stimuleren (door de Europese Commissie

wordt gehanteerd dat bedrijven met 250 man personeel en een jaaromzet van 50 miljoen euro onder het MKB vallen). Een ZZP'er zal niet in staat zijn dergelijke omzetten te genereren en heeft sowieso geen personeel.

Ook hier zou een marktconsultatie mogelijk iets toe kunnen voegen, maar deelname aan een marktconsultatie zal voor een ZZP'er een forse kostenpost opleveren. Het betreffen immers geen declarabele uren. Hier zal de opdrachtgever samen met de inkoper/aanbesteder zorgvuldig na moeten denken over de perceelindeling en het toelaten van meerdere kleine dienstverleners om de EZ ambitie na te streven. Een en ander houdt wel in dat er meer contracten worden gesloten, die ook gemanaged moeten worden en daarmee extra personeelsinzet en kosten vergen. In het gesprek tussen opdrachtgever en de inkoopuitvoering zal het optimum worden vastgesteld, zodat aan de EZ ambitie gestalte wordt gegeven.

3.4 Ambitie Biobased inkopen

EZ wil de positie van biobased producten in aanbestedingstrajecten verbeteren: de ambitie is een "eerlijke" kans voor biobased producten.

Interventies

Omdat biobased alternatieven nog niet op grote schaal in alle productgroepen voorhanden zijn is het van belang om in een marktconsultatie te achterhalen wat de stand van zaken is binnen een sector.

impact van de maatregelen

Leervragen hierbij zijn:

- Hoe biobased producten een eerlijke kans geven bij inkoop
- Welke belemmeringen en hoe die "slechten"
- Welke lessen voor volgende aanbestedingen
- Is opschalen zinvol
- Zo ja, hoe inkopers ondersteunen

Concreet via:

- Informatie over biobased producten aan leveranciers
- Marktconsultatie / dialoog met leveranciers (marktinfo voor inkoper)
- Adviseren over onderscheidende meerwaarde biobased als gunningscriterium of eis (functionaliteit, afbreekbaarheid, milieukwaliteit, TCO)
- Voorzien in ad hoc oplossingen daar waar bijvoorbeeld gegevens in databases ontbreken of ontbreken van certificatiesysteem.

3.5 Ambitie Circulair inkopen

Het volledig 100% circulair inkopen van producten is vooralsnog niet mogelijk, omdat het aanbod niet toereikend is. Wel wordt er veelal zo circulair mogelijk ingekocht. Het is de ambitie van EZ om in 2016 op basis van marktconsultaties, zonder marktverstoring te zijn, zoveel als mogelijk circulair in te kopen. Om dit vorm te geven zijn er twee sporen te bewandelen, te weten: voor opdrachten onder rijkscategorie management en voor opdrachten vanuit EZ.

Impact

De impact van het realiseren van deze ambitie is groot:

1. EZ is voorbeeld voor andere departementen om circulair in te kopen en laat zien wat er mogelijk is.
2. De Rijksoverheid is via EZ op dezelfde manier voorbeeld voor de maatschappij.
3. Bedrijven worden gestimuleerd om te innoveren en hun aanbod circulair te maken.
4. EZ draagt direct bij aan het verminderen van verspilling van grondstoffen.
5. EZ (cq. de Rijksoverheid) is een geloofwaardige gesprekspartner voor maatschappelijke organisaties die het Rijk aanspreken op het eigen duurzame gedrag (MVO NL, Groene Zaak, VNO-NCW, etc).
6. EZ realiseert de toezegging van minister Kamp om meer/veel circulair in te kopen¹.

3.6 Ambitie Energievoorziening, (opwekken van niet fossiele energie)

De ambitie energievoorziening is op te delen in de volgende onderdelen:

1. Duurzaam inkopen van door derden opgewekte energie
2. Inkopen van duurzame energie-productiecapaciteit om zelf duurzame energie op te wekken.

Ad 1. Duurzaam inkopen van door derden opgewekte energie

Ten aanzien van Gas

Het laagste ambitieniveau bestaat uit het compenseren van de CO2 voetafdruk van het ingekochte gas door het inkopen van 'klimaatcompensatie' tegen de laagste prijs (conform de minimumeis uit het criteriadocument duurzaam inkopen van gas). Een wat hoger ambitieniveau wordt behaald wanneer wordt gekozen voor klimaatcompensatie van de hoogste kwaliteit, tegen een wat hogere prijs, zoals bijvoorbeeld compensatie met het Gold Standard keurmerk. Het Rijk koopt inmiddels al Gold Standard klimaatcompensatie in. De hoogste ambitie wordt behaald wanneer wordt ingezet op het inkopen van gas opgewekt uit biomassa, het zgn. 'hernieuwbaar gas' waarvoor gascertificaten te koop zijn. Het aanbod van

---

¹ kamerbrief van 16 juni 2014 'Onderzoek Materialen in de Nederlandse economie en reactie op de motie Circulaire Economie Versneller' (33043, nr. 32):
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/33043/kst-33043-32?resultIndex=28&sorttype=1&sortorder=4>

dit hernieuwbare gas is echter zeer beperkt; tevens zijn er relatief hoge kosten aan verbonden.

Ten aanzien van elektriciteit:

Verschillende ambities zijn mogelijk. De laagste ambitie bestaat uit het inkopen van 'duurzame elektriciteit' conform de definitie uit de elektriciteitswet tegen de laagste prijs, wat in de praktijk neerkomt op garanties van oorsprong (GVO's) van Scandinavische waterkrachtcentrales. Een wat hoger ambitieniveau wordt behaald wanneer expliciet gekozen wordt voor opwekkingsvormen van duurzame elektriciteit uit het buitenland niet zijnde waterkracht. Het hoogste ambitieniveau bestaat uit het inkopen van GVO's afkomstig van duurzame energieproductiecapaciteit op Nederlandse bodem. Deze GVO's zijn circa factor 10 keer maal duurder dan buitenlandse (niet-waterkracht)GVO's.

Hierbij is het wel van belang het verschijnsel 'additionaliteit' in het achterhoofd te houden: Leidt het inkopen van GVO's tot een incentive om meer duurzame productiecapaciteit (bv nieuwe windmolens) te bouwen? Leidt dit met andere woorden bij meer vraag tot meer aanbod?

Interventie

T.a.v. gas:

- op basis van de gasbehoefte van EZ;
- in overleg met categoriemanagement energie;
- bepalen hoeveel biogas beschikbaar is en tegen welke prijs;
- Besluitvorming of inkoop biogas wenselijk en betaalbaar is.

T.a.v. elektriciteit:

- In overleg met betrokken beleidsmedewerkers energie EZ en categoriemanagement energie bepalen of duurzaam inkopen van GVO's een geschikt instrument is voor verduurzaming van de elektriciteitsmarkt gezien de additionaliteitsdiscussie;
- Zo niet: niet meer doen dan de minimumeisen uit het criteriadocument duurzaam inkopen van elektriciteit
- Zo wel:
  - o Inventariseren wat de elektriciteitsbehoefte van EZ is;
  - o In overleg met beleidsmedewerkers energie EZ bepalen of er een voorkeur voor een bepaalde opwekkingsvorm van duurzame elektriciteit bestaat en een voorkeur voor in Nederland opgewekte duurzame elektriciteit; Hierbij dan wel meewegen wat het effect van de life cycle costs is op de verschillende varianten;
  - o In overleg met categoriemanagement energie bepalen wat de beschikbaarheid en meerkosten van deze GVO's zijn;
  - o Besluitvorming of inkoop van deze GVO's wenselijk en betaalbaar is.

Ad 2. Inkopen van duurzame energie-productiecapaciteit; zelfopwekking

Door bij te dragen aan de aanleg van nieuwe duurzame energie-productiecapaciteit wordt een directe bijdrage geleverd aan het vergroten van het Nederlandse duurzame energieaanbod. Er lopen diverse initiatieven binnen de rijksoverheid waar EZ (nauw) bij betrokken is:

Energierijk Den Haag: gebiedsgeoriënteerde ontwikkeling van een duurzame energievoorziening in het gebied met panden van rijksoverheid en gemeente rond Den Haag CS. Pand EZ is ook deelnemer.

Activiteiten Rijkswaterstaat: Rijkswaterstaat verpacht grond aan marktpartijen die daar windmolens op plaatsen en garandeert deze partijen dat ze de opgewekte windenergie zullen afnemen. Eerste windpark zal medio 2019/2020 gereed zijn. EZ/ETM is al in overleg met I&M om hierbij aan te haken.

Interventie

In kaart brengen van precieze afspraken EZ in projecten Energierijk en activiteiten Rijkswaterstaat. Nagaan wat het kostenplaatje van deze activiteiten voor EZ is en welk deel van de energiebehoefte van EZ hiermee kan worden afgedekt.

3.7 Ambitie Voedselvoorziening

1. Terugdringen voedselverspilling met 20% door:
  - toepassen van slimme ICT toepassing waardoor de voorspelbaarheid van het aantal gebruikers van het bedrijfsrestaurant, de koffi corner en de bedrijfslunches vergroot worden;
  - acties onder personeel (o.a. secretaresses) gericht op effectiever bestellen van vergaderlunches en koffie en thee c.q. afschaffen van vergaderlunches;
  - vaststellen knelpunten in de organisatie en waar mogelijk verbeteringen toepassen (bijv. weer invoeren van blokdagen). Hiervoor wordt ook naar de onderstaande visitekaartprojecten verwezen.
2. Terugdringen van het percentage 'vervuiling' in gescheiden afval naar 5-10%, zodat het gescheiden afval volledig als gescheiden door het afvalverwerkingsbedrijf wordt geaccepteerd en kan worden verwerkt door
  - communicatieacties en bewustwordingsactiviteiten gericht op EZ medewerkers
3. Bevorderen consumptie van nieuwe eiwitten met 20% (vleesvervangers, algen, peulen, insecten) en stimuleren verminderen consumptie van dierlijke eiwitten door:
  - Meatless Monday, kleiner aanbod vlees op maandagen
  - Aanpassen van de verhouding vlees-vis/ vleesvervangers, kaas naar 40/60% bij vergaderlunches, borrels enz.

4. Terugdringen energie- en waterverbruik in het bereidingsproces door:
  - deze thema's in het Albron medewerkersoverleg maandelijks te agenderen.
5. Vergroten bewustwording verduurzaming onder EZ medewerkers door: de inzet van communicatiestrategieën en bewustwordingsacties.

4 Visitekaart projecten

Om de ambities verder te focussen en om de EZ voorbeeldfunctie een gezicht te geven kunnen visitekaartprojecten dienstig zijn.

Hierna worden de volgende vier mogelijkheden beschreven:

- Verduurzaming totale elektriciteitsafname EZ
- Elektrisch vervoer
- De Smartflower
- Pilot catering Bestuursdepartement

Verduurzaming totale elektriciteitsafname van EZ

Jaarlijks wordt voor ongeveer 9.800.000 kWh elektrische energie afgenomen. Momenteel wordt er binnen het aanbestede cluster van het RijksVastgoedBedrijf (RVB) door middel van het aanschaffen van Garanties van Oorsprong (GvO) grootschalig waterkracht ingekocht voor EZ. Dit kan op korte termijn worden omgezet in het aanschaffen van GVO's op basis van wind- en/of zonne-energie. De extra kosten die dit met zich brengt zijn vooralsnog te overzien. Verwacht wordt dat dit een meerprijs oplevert van ongeveer €25.000 tot €30.000.

Elektrisch vervoer

Binnen de raamovereenkomsten voor de levering van dienstvoertuigen is een speciaal perceel ingericht voor innovatieve voertuigen met een CO₂-emissie die (volgens EEG-verordening 443/2009 of 510/2011) lager dient te zijn dan 50 gr/km. Er kan door EZ worden gekozen om, door tussenkomst van de concerndienstverlener (CDV), alle in te zetten voertuigen uit dit perceel te betrekken. Hierbij dienen natuurlijk eventuele kosten voor het vroegtijdig afstoten van voertuigen inzichtelijk gemaakt te worden. Eventueel kunnen de voertuigen een rechtstreekse koppeling krijgen met de "smartflower", waarmee een dubbelslag kan worden geslagen. Dit laatste dient evenwel op technische haalbaarheid en kostenaspecten nader onderzocht te worden.

Smartflower

Als EZ echt een statement af wil geven kan de inzet van de "Smartflower" of vergelijkbaar worden overwogen (zonnecellen in waaivorm vergelijkbaar met een bloem). De investeringskosten bedragen grofweg €18.000,= tot €20.000,= . De jaaropbrengst is ongeveer 3500 kWh per jaar (het gemiddelde verbruik van

een eengezinswoning) op basis van deze gegevens en bij de huidige rentestand kan worden gesteld dat de terugverdientijd ongeveer 25 jaar zal bedragen. Plaatsing van een Smartflower bijvoorbeeld bij het kerndepartement moet dan nog wel op architectonische aspecten getoetst worden. Alternatief kan het plaatsen van "gewone" zonnepanelen zijn. Deze zijn echter niet goed zichtbaar en hebben dus minder symbolische waarde.

Catering Bestuursdepartement

Per 1 juli 2015 is na een (Europese) aanbesteding het hernieuwde contract met Albron voor de catering ingegaan. Specifiek voor EZ kerndepartement is een pilot gestart om de eerder genoemde ambities te realiseren. Hiervoor wordt onderzocht in hoeverre slimme ICT toepassingen en koppelingen van databestanden, zoals de aantallen verlofopnames in P-Direkt of de ingecheckte aanwezigen in het departement kunnen bijdragen tot betere voorspelbaarheid voor de inkoop en bereiding van voedsel met als doel het terugdringen van voedselverspilling. Om ook onder medewerkers bewustwording te stimuleren wordt in samenwerking met Albron en mogelijk met een externe partij bewustwordingsacties georganiseerd.

Investeringen

De investeringen en kosten die vermoedelijk gemoeid zijn met bovenstaande visitekaartprojecten zijn naar verwachting beperkt en kunnen dan mogelijk uit het

budget van de Directie Bedrijfsvoering worden gefinancierd. Om extra aandacht te vestigen op deze projecten zouden ze op een visitekaartje geplaatst kunnen worden, waarmee EZ kan laten zien voorloper te zijn.

5 Meetinstrumentarium

In aanloop naar het AO duurzaamheid van 5 februari 2015 is door een vijftal partijen een brief naar de Tweede Kamer gezonden. Hierin werd van de rijksoverheid gevraagd om een benchmark te ontwikkelen waarbij overheidsorganisaties, met het invullen van de noodzakelijke gegevens, zich een plaats op een duurzaamheidsranglijst kunnen verwerven. Op deze wijze worden overheidsorganisaties naar inzet van de gehanteerde duurzaamheidscriteria gerangschikt. Hiervan gaat, zo menen de briefschrijvers, een stimulerend effect uit doordat niemand de onderste plaatsen wil bezetten.

Er zijn reeds verschillende meetsystemen in omloop (bijv. MVO risicochecker, CO2 footprint, energieprestatieladders, etc.). Dit heeft echter nog niet tot het resultaat geleid dat er een eenduidige wijze van meten en presenteren van de cijfers is.

Momenteel wordt in rijksbreed verband nagedacht over een meetsysteem voor duurzaam inkopen, het ligt voor de hand dat EZ hierop uiteindelijk gaat aansluiten. Zolang er echter geen interdepartementale systematiek beschikbaar is, stellen we voor om voor de EZ inkopen zelf, een duurzaamheidsmonitor te hanteren die gebaseerd is op een energielabel (zie bijlage 2). De keuze voor deze monitor komt voort uit het feit dat deze simpel is toe te passen. Alternatieve monitoringssystemen zijn ingewikkelder. Aan de hand van deze duurzaamheidsmonitor wordt op basis van de PianoO productgroepen, voorafgaand aan het aanbestedingstraject een marktconsultatie gehouden. Op basis van deze consultatie en het daarop volgend aanbestedingstraject worden per criterium (milieu, innovatiegericht, biobased producten, enz.) punten toegekend wanneer voldaan is/wordt aan de opgenomen criteria. Deze punten worden in een percentage gepresenteerd in de duurzaamheidsmonitor, waarmee zichtbaar wordt hoe duurzaam is/wordt gescoord. Na verloop van tijd zal de werking van de monitor worden geëvalueerd.

6 Implementatievoorstel

Om de bovenstaande ambities en voorstellen in te kunnen voeren en te monitoren, stelt de projectgroep voor om dit in het Bedrijfsvoeringsoverleg te beleggen. Aan de hand van de EZ brede aanbestedingskalender, wordt door de CDI-office in overleg met het IUC, een selectie gemaakt van potentiële

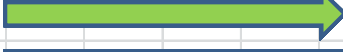

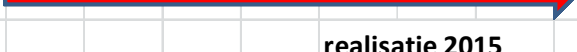
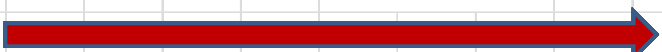
aanbestedingen die in aanmerking komen voor extra aandacht op basis van de vastgestelde EZ ambities. Op deze wijze komen de EZ ambities prominent voor het voetlicht. In het Bedrijfsvoeringsoverleg komen immers de spelers op het bedrijfsvoeringsterrein en de plv. DG 'en regelmatig samen en kan met de bespreking van deze kalender ook aandacht voor verduurzaming binnen EZ opgepakt worden. Op deze wijze vindt promotie plaats, kan de invoering worden gestimuleerd en opgepakt en kan het volgen van de uitvoering aan de hand van de duurzaamheidsmonitor plaatsvinden.

Van belang hierbij is dat de directie Bedrijfsvoering in de Koers 2015 – 2020 "Waardevol werken" het duurzaam partnership als belangrijke doelstelling heeft opgenomen. De eindvoorstellen sluiten hier bij aan.

Bijlage 2

Een voorbeeld van de

Duurzaamheidsmonitor EZ

A		100%	2050			
B		90%	2040			
C		80%	2030			
D		70%	2020			
E		60%	2018			
F		50%	2016			
		realisatie 2015			42,1%	
G		40%	2014			
100% hanteren van de door het Rijk vastgestelde beleidscriteria = 40% duurzaam						
milieucriteria	minimum toegepast					
Biobased	minimaal 2x toegepast					
circulair inkopen	minimaal 2x toegepast					
social return	toepassen, uiteindelijk 5% maar is nu lager					
inzet lage loonschalen	stimuleren					
internationale sociale voorw	toepassen					
innovatiegericht aanbesteden	toepassen					
MKB/ZZP inzet	stimuleren					
open source	toepassen					
opwekken duurzame energie	toepassen					
			totaalscore	10180		

Bijlage 3**EZ brede spend   € 499.579.521**

Enkele belangrijke posten zijn:

ICT	€ 86.000.000
leren & ontwikkelen	€ 10.000.000
Arbo diensten	€ 1.500.000
inhuur externen	€ 60.000.000
Beleidsadviezen	€ 100.000.000
consumptieve diensten	€ 2.331.000
representatie pers + feesten	€ 2.558.000
energie GLW	€ 2.300.000
afval- en grondstoffenmanagement	€ 771.000
reis en verblijfkosten	€ 21.749.000
wagenpark	€ 12.471.000
EZ specifiek (keuringen & dierenartsen)	€ 32.374.000
gebouw (inrichting) + onderhoud	€ 5.640.000

Bijlage 4

Samenstelling projectgroep:

De namen van de projectgroepleden zijn om privacy redenen verwijderd.

Netwerk, consultaties en overleg met:

- Eigen achterbannen
- Verantwoordelijke beleidsmedewerkers i.v.m. ambitiebepaling
- EZ participanten in het rijksbrede plan van aanpak duurzame inkoop
- AEP
- RVO (meetinstrumentarium)
- B&I, WJZ, RVO (subsidievraagstuk)
- Groene zaak,
- VNO/NCW,
- MVO Nederland
- Interdepartementaal: BZK, BZ, I&M